

Przybysz, Kazimierz

"Wśród polityków i artystów (ze wspomnień redaktora)", Józef Rączkowski, Warszawa 1969 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 10/1, 127-129

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

poszczególnych stanów, akcji kolonizacyjnej — słowem wypadków niezbyt odległych w przeszłości, oraz reportaże, w niewielkim stopniu utwory satyryczne, a także recenzje i omówienia. Pod względem tematyki utworów Free wymienia następujące grupy zagadnień — opisy krajobrazu kontynentu amerykańskiego i jego przyrody, problematykę związaną z Indianami, wspomnianą już wcześniej problematykę historyczną, ograniczoną zwykle do dziejów Stanów Zjednoczonych, i przedstawienie zwyczajów i obyczajów amerykańskich.

Przytłaczająca większość poezji i prozy napisanej na kontynencie amerykańskim przed powstaniem Stanów Zjednoczonych, jak stwierdza autor, nie różniła się niczym od swoich europejskich wzorów. Dopiero po rewolucji 1776 r. zaczęły kształtować się początki amerykańskich idei literackich, powstałych poprzez ścieranie się najrozmaitszych poglądów przyniesionych z Europy przez odrębne etnicznie, językowo i religijnie grupy imigrantów. Jedną z najwcześniejszych powstałych cech amerykańskiej krytyki literackiej, wykazanej przez autora na przykładzie działu recenzji i sprawozdań, był realizm i wierność rzeczywistości. Wyrastające poglądy brały przy tym za podstawę realia amerykańskie i pozostawały w odrębności od panującego w Europie klasycyzmu.

Z rozważań autora, zaprezentowanych w omawianej pracy, wynika dobitnie, że właśnie "Columbian Magazine", publikując oryginalne materiały wychodzące spod pióra pisarzy amerykańskich, oddziaływał na kształtowanie się poczucia odrębności narodowej jego czytelników. W tym zda się tkwić jego zasługa, a także specyficzna cecha wyróżniająca go spośród pozostałych czasopism, ukazujących się w końcu osiemnastego wieku w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Andrzej Skrzypek

III

Józef Rączkowski; *Wśród polityków i artystów. (Ze wspomnień redaktora)*, opracowali Witold Stankiewicz i Maria Wronkowska, Warszawa 1969, LSW, ss. 539 + ilustr.

Opublikowanie wspomnień Józefa Rączkowskiego, jednego z centralnych działaczy PSL-Piast, bliskiego współpracownika W. Witosa, redaktora „Piasta” w latach 1914—1924, należy odnotować z niewątpliwą satysfakcją. Zawarte w nich informacje są wprost kapitalnym źródłem nie tylko do historii ruchu ludowego w pierwszych dwóch dziesiątkach XX wieku, ale ukazują także szeroką panoramę życia galicyjskiej wsi w po-

czątkach naszego stulecia. Autor kreśli sylwetki czołowych osobistości politycznych II Rzeczypospolitej, ponieważ z racji pełnionej funkcji i zajmowanych stanowisk stykał się bezpośrednio z wieloma politykami, szczególnie ludowymi, oraz pisarzami, malarzami, aktorami. Najciekawsze są relacje z bezpośrednich kontaktów autora z tymi osobami, rozmowy z nimi, przedstawione czasami w formie dialogów. W pracy znajdujemy całą plejadę świetnie naszkicowanych sylwetek działaczy ludowych: Wincetego Witosa, Jakuba Bojki, Michała Jedynaka, Adama Krężła, Wincetego Myjaka, Andrzeja Średniawskiego, Włodzimierza Tetmajera, Gabriela Dubiela i wielu innych.

Wnikliwy obserwator, jakim niewątpliwie był Rączkowski, zanotował sporą garść ważkich informacji i refleksji na temat kształtowania się zorganizowanego politycznie ruchu chłopskiego na terenie Małopolski i jego rozwoju w pierwszych latach II Rzeczypospolitej. Informacje te, nie pozabawione czasami subiektywizmu, dostarczają m. in. wielu dowodów na to, że szukanie przez działaczy PSL-Piast sojuszników politycznych wśród ugrupowań prawicy przyczyniło się do osłabienia ruchu ludowego i zmniejszenia jego wpływów na kształtowanie się sytuacji politycznej w kraju. W tym tkwi niewątpliwie źródło nieporozumień autora z ówczesnym kierownictwem PSL-Piast, szczególnie W. Witosem, które w konsekwencji doprowadziły do rezygnacji Rączkowskiego z pełnienia funkcji redaktora „Piasta” i wycofania się w 1924 r. z czynnego życia politycznego.

Wartość wspomnień wynika przede wszystkim z faktu, że napisał je czołowy działacz PSL-Piast i długoletni redaktor organu prasowego Stronnictwa, próbujący również swych sił, i to z dużym powodzeniem, także na niwie literackiej. M. in. napisał on głośną w tamtych latach komedię pt. *Polityka i miłość*, w której dosadnie scharakteryzował typy polityków chłopskich.

Publikacja zawiera wiele cennych informacji dotyczących sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej odrodzonego po wieloletniej niewoli państwa polskiego (walka na forum Sejmu Ustawodawczego o reformę rolną, plebiscyt w Prusach Wschodnich i na Górnym Śląsku).

Wspomnienia ukazały się w bardzo starannym opracowaniu dra Witolda Stankiewicza i mgr Marii Wronkowskiej. Wstęp, pióra Stankiewicza, podkreśla wartość pamiętnika, który jest cennym przyczynkiem do historii wsi i ruchu ludowego, a także kultury polskiej w pierwszym ćwierćwieczu XX stulecia. Postać Rączkowskiego ukazano na tle sytuacji z PSL-Piast w tych latach. Podkreślono również zasługi autora wspomnień w redagowaniu „Piasta”, dzięki którym zyskał on wielu czytelników na wsi i stał się wśród chłopów, szczególnie małopolskich, bardzo popularny. Warto w tym miejscu przypomnieć, że w 1917 roku nakład „Piasta” wy-

nosił ok. 87 tys. egzemplarzy. Był to na owe czasy imponujący rozwój pisma i przechodzący wszelkie oczekiwania jego założycieli.

Cenne we wstępie jest także uzupełnienie życiorysu Rączkowskiego, który doprowadzony został do śmierci autora (1951 rok). Wartość publikacji podnoszą również zamieszczone w niej zdjęcia dokumentalne, najczęściej dotychczas nigdzie nie publikowane. Tekst opatrzone obszernymi przypisami, zawierającymi objaśnienia spraw i wydarzeń zapomnianych lub mało znanych, sprostowano błędne informacje, zamieszczono noty biograficzne o postaciach wymienionych w publikacji.

Kazimierz Przybysz

IV

Mieczysław Bartniczak, *Bibliografia zawartości czasopisma społeczno-kulturalnego „Pięć Rzek” za lata 1957—1968*, Ciechanów—Ostrów Mazowiecka 1969, „Pięć Rzek”, s. 31 + 3 nlb.

W grudniu 1968 r. zakończył swoją dwunastoletnią działalność kwartalnik społeczno-kulturalny „Pięć Rzek”, wydawany w Ciechanowie i Ostrowi Mazowieckiej przez grupę mazowieckich działaczy regionalnych. „Pięć rzek” — jak pisze w ostatnim numerze naczelny redaktor czasopisma Teodor Leonard Młynarski — „było w naszym kraju unikatem, a przede wszystkim dlatego, że było społecznym nie tylko z nazwy, ale i z charakteru pracy Kolegium Redakcyjnego i wszystkich współpracowników”.

Wokół „Pięciu Rzek” skupiło się grono kilkudziesięciu współpracowników, zasilających bezinteresownie łamy kwartalnika swoimi pracami. Często były to debiuty publicystyczne lub literackie. Do 1960 r. czasopismo miało zasięg ogólnopolski, od r. 1961 prenumeratę i sprzedaż ograniczono tylko do powiatów północnego Mazowsza, zaś od 1964 r. rozszerzono zasięg „Pięciu Rzek” na całe województwo warszawskie. W skład kolegium redakcyjnego, któremu od początku działalności pisma przewodniczył T. L. Młynarski z Ciechanowa, wchodzili działacze regionalnych towarzystw kulturalnych ziem: Ciechanowskiej, Ostrowskiej, Mławskiej i Pułtuskiej. Obok działalności wydawniczej redakcja „Pięciu Rzek” aktywnie pracowała na polu innych dziedzin kultury, organizując m. in. dwa amatorskie zespoły artystyczne, grupę poetycką „Pięć Rzek”, patronując grupom poetyckim z Ostrołęki i Siedlec oraz przeprowadzając wiele akcji kulturalno-propagandowych (m. in. projekt utworzenia Muzeum Romanizmu w Opinogórze).

Podsumowaniem i przeglądem bogatej działalności literacko-publicys-